СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Борис Попиванов, Катедра Политология, Философски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

за дисертационния труд на Илче Димовски на тема *Влиянието на великите сили САЩ, КНР и Русия върху политическите процеси в Република Северна Македония в контекста на Западните Балкани*

Представеният за докторска защита дисертационен труд се състои от 464 стандартни страници (значително надхвърлящи обичайната практика!) и е структуриран в четири основни глави, заключение и библиография. На пръв поглед се създава впечатлението, че липсва увод, който трябва да представи изследователския дизайн на дисертацията. Уводът обаче е налице, погрешно разположен в началото на първата глава. Отделно от другите елементи са дадени три приложения. Работата отговаря на формалните изисквания съгласно закона. Има ясно формулирани цели и задачи и логична обща структура, произтичаща от тях. Езикът е академичен и точен. Изводите са добре обосновани. Използваните източници са релевантни на темата.

Дисертацията е ориентирана към важен и актуален проблем на съвременните международни отношения. Външнополитическите влияния съставляват поле на знанието, което много често остава недостатъчно концептуализирано и структурирано, затворено в спекулативни и публицистични разсъждения, или интерпретирано повърхностно като нещо самоподразбиращо се. Работата на Илче Димовски запълва празнина в осмислянето на външнополитическия контекст на политическите процеси в Република Северна Македония в периода след Преспанското споразумение от 2018 г. Подбрани са три случая на големи държави, упражняващи външнополитическо влияние: САЩ, Китай и Русия. Анализът на тяхното влияние върху Северна Македония стъпва върху сложна теоретична и методологична основа. Авторът разграничава различни теоретични модели в рамките на

геополитиката, геостратегията и геоикономиката и обръща специално внимание на актуални направления като икономическата дипломация, меката сила и хибридната война. Направеният преглед има много повече от информативно значение. Дисертацията показва как всяка от описаните теоретични конфигурации може да бъде плодотворно операционализирана в конкретни политически ситуации. Трите големи глави на дисертацията, посветени съответно на САЩ, Китай и Русия, са представени с помощта на сходна методологична матрица, която позволява критическа съпоставимост на резултатите от изследването. В началото има кратък исторически контекст; после са изследвани двустранните отношения на съответната държава със Северна Македония; след тях идва опит за систематизация на примерите за външнополитическо влияние; докато втората част от главата резюмира отговорите от емпирично проучване на автора в две части: количествен анализ на данни от анонимна анкета по коментираните теми, и качествен анализ на полустандартизирани експертни интервюта по същите теми. Крайният продукт създава възможността за двойно тестване на авторовите заключения: в огледалото на общественото мнение и в наблюденията на експертите. Трябва да се бъдат отчетени две ключови постижения на дисертационния труд. Първото е изключително мащабното и педантично структуриране на информацията за външнополитическите влияния върху Северна Македония в рамките на максимално точен и изчистен теоретичен контекст. Второто постижение се отнася до емпиричните резултати. Както анкетата, така и интервютата представляват незаменим първичен източник за всички, които се интересуват от разглежданите проблеми.

Без да преразказвам изводите на автора, ще се ограничa да посоча ценното обобщение, което диференцира спецификите на външнополитическото влияние според доминиращия инструментариум: за САЩ той е предимно политически, за Китай икономически, докато за Русия е свързан с хибридните форми. Няма унифициран модел на влияние, а гъвкавост и адаптивност, съответстващи на целите, интересите и традициите на влияещите държави.

Изследването е впечатляващо по своята детайлност. В нея обаче могат да бъдат открити, по мое мнение, и определени недостатъци. Така например анализът на анонимните анкети във всяка от трите глави е прекомерно дълъг, и то в два смисъла. Първо,

коментираните въпроси са твърде много, и за целите на дисертацията биха могли да бъдат редуцирани. И второ, често пъти отговорите са интерпретирани чисто дескриптивно, с помощта на различни социално-демографски индикатори, а не толкова аналитично, по отношение на значението им за публичната рефлексия върху външнополитическото влияние. Освен това, макар че регионалният контекст е много съществен за осмисляне на процесите в Северна Македония, невинаги може да се разбере защо е необходим толкова пълен преглед на влиянията на САЩ, Китай и Русия върху всяка от държавите в Западните Балкани. Означава ли това, че според автора казусът със Северна Македония е важен за САЩ, Китай и Русия не сам по себе си, а единствено в по-широка регионална перспектива?

Имам известно недоверие и към хипотезата на изследването. Тя е формулирана твърде общо и абстрактно. Накратко предадена, тя звучи така: външнополитическото влияние има за цел реализация на интереси, което бива постигано по различни пътища. Струва ми се, че това наблюдение е самоочевидно и няма нужда да бъде изследвано толкова подробно. Ето защо по-интересни са трите елементи на тази хипотеза. Вторият от тези елементи предполага, че външнополитическите влияния върху Северна Македония са сред факторите, които обясняват перманентната политическа криза в страната в посочения период. За съжаление, именно този елемент е в най-малка степен разработен. Според мен дисертацията би спечелила от един кратък обзор на политическия процес в Северна Македония през призмата на понятието за политическа криза. Такъв обзор би помогнал за по-добро разбиране на значението на различните форми на външнополитически въздействия върху политическата стабилност в държавата.

Интересно ми е също така професионалното мнение на Илче Димовски по още два въпроса.

Първо, смята ли той, че по своите цели и насоченост влиянието на САЩ в Северна Македония и евроатлантическата интеграция на страната чрез НАТО се припокриват?

Второ, защо според него руските икономически интереси в Северна Македония са толкова ограничени по характера си?

Независимо от критичните ми бележки, съм на мнение, че дисертационният труд изпълнява ясно и убедително формулираните задачи и достига до оригинални и важни за

развитието на избраното академично поле заключения. Авторефератът коректно възпроизвежда основните аспекти на текста. Приемам справката за авторските приноси за точна. Публикациите по темата на дисертацията, 3 на английски и 1 на български език, отговарят на необходимите изисквания и показват, че изследванията на автора са получили академична и експертна видимост както в България и Северна Македония, така и сред по-широка международна аудитория.

В заключение, ще гласувам ЗА присъждането на образователната и научна степен „Доктор“ по професионално направление 3.3. Политически науки (Политология – Международни отношения) на Илче Димовски.

09.06.2025 г.

Изготвил становището:

/доц д-р Борис Попиванов/